

LRS Socialinių reikalų ir darbo komiteto
Šeimos ir vaiko gerovės pakomitečiui

2018-12-28 Nr. 18/12/28/2

Dėl LR Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinės šeimos tarybos nuostatų patvirtinimo“ (XIIP-786(3)) projekte numatyto Nacionalinės šeimos tarybos kasmetinio pranešimo apie šalies šeimų būklę ir šeimos politikos formavimo bei įgyvendinimo padėtį

Šeimos stiprinimo įstatymo 9.4 straipsnyje įtvirtinta, kad Nacionalinė šeimos taryba (toliau – Taryba) rengia ir kiekvienais metais Seimo plenariniame posėdyje pristato pranešimą apie šalies šeimų būklę ir šeimos politikos formavimo bei įgyvendinimo padėtį. Ši nuostata perkelta ir į Seimo nutarimu tvirtinamus Tarybos nuostatus.

Kokia ir kur pateikiama informacija apie šeimų būklę ir šeimos politikos formavimo bei įgyvendinimo padėtį? Situacijos apžvalga.

Duomenys apie gyventojus pagal šeimines padėtis pateikiami gyventojų ir būstų surašymų rezultatuose. Paskutinis visuotinis surašymas vyko 2011 m., jo duomenys paskelbti 2013 m. Kitas gyventojų ir būstų surašymas numatytas 2021 m. Surašymų rezultatuose galimi šie šeiminiai statusai: vaikas, sutuoktinis, sugyventinis, viena motina ar vienas tėvas su vaikais iki 18 metų, asmuo, gyvenantis vienas, kitas (giminaitis ar ne giminaitis). Šių surašymų rezultatai atskleidžia gyventojų sudėtį pagal santuokinę padėtį, šeimines padėtis namų ūkiuose, taip pat galime sužinoti, kokio dydžio ir kaip teritoriškai pasiskirstę yra šeimos, koks tėvų ekonominis užimtumas ar būsto valdos statusas.

Statistikos departamentas kasmet pateikia detalesnę informaciją apie gyventojus, tačiau ji nesuteikia galimybės susidaryti bendro vaizdo apie šeimų būklę. Duomenys apie gyventojus pateikiami įvairiais pjūviais: pagal amžių, lytį, gyvenamąją vietą ir pan., tačiau nėra galimybės gauti apibendrintų duomenų apie gyventojus pagal šeimines padėtis. Galima rasti duomenų apie namų ūkius su vaikais ir be jų, vieną, du, tris ar daugiau suaugusiųjų su įvairių vaikų skaičiumi, vaikus, gimusius nesusituokusiems tėvams ir pan. Šeiminė padėtis kaip išskirtinė yra pasirinkta tik skaičiuojant socialinės rizikos šeimas ir jose augančius vaikus bei apžvelgiant socialinę paramą šeimoms, auginančioms vaikus. Tačiau, pateikiant duomenis apie socialinę paramą šeimoms, pateikiama informacija apie nemokamai maitinamus moksleivius, motinystės ir tėvystės pašalpas, vienkartinės išmokos nėščiosioms ar gimus vaikui, išmokos vaikui, vaiko globos (rūpybos) išmokos ir kt., gavėjais įvardinant asmenis, bet ne šeimas.

Statistinė informacija apie piniginę paramą šeimoms (asmenims), ypatingai mažas pajamas gaunančioms šeimoms bei apie pagalbą socialinių problemų turinčioms šeimoms nuo 1998 m. skelbiama kasmetinėse Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – SADM) ataskaitose - socialiniuose pranešimuose. Šiuose pranešimuose taip pat galima rasti paramos efektyvumo vertinimų, išvadų ir pasiūlymų.

Iki 2006 m. socialiniuose pranešimuose rašoma, jog SADM misija yra įgyvendinti efektyvią socialinės apsaugos politiką. 2007-2008 m. pranešimo įžangoje atkreipiamas dėmesys, kad Lietuvoje jau formuojasi šeimos politika. Toliau, greta jau įprastos statistikos apie paramą šeimoms pateikiama Nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategijos įgyvendinimo 2005-2007 m. ataskaitos statistinė informacija bei išvardinamos šios strategijos šeimos gerovės srityje iškeltų uždavinių sprendimui 2008-2010 metais numatomos įgyvendinti priemonės.

Šeimos politika, kaip viena iš SADM kuruojamų sričių, pirmą kartą išskiriama 2008-2009 m. socialiniame pranešime, SADM misijoje atsiranda šeimos gerovės užtikrinimas, o tarp strateginių tikslų – palankios šeimai aplinkos siekimas. Tačiau realiai įvyko „iškabos“ pakeitimas, šeimos politikai skirto skyriaus turinys nebuvo suformuotas naujai, bet perimtas iš iki šiol buvusio socialine parama vadinto skyriaus.

Apžvelgus pastarojo dešimtmečio metinius pranešimus akivaizdu, kad šeimos politikai skirtoje dalyje dažniausia pristatomos veiklos ir priemonės, kurios niekur kitur „netilpo“ (pvz., NVO, dirbančių šeimos gerovės srityje, rėmimas ar veiklos šeimų savivertei stiprinti) ir skirtos smurto artimoje aplinkoje mažinimui. Kartais praplečiama apžvelgiant piniginę paramą šeimoms, darbą su socialinės rizikos šeimomis. Įprastai šeimos politikos priemonių įgyvendinimas aptiriamas kituose - socialinio draudimo, piniginės socialinės paramos, darbo rinkos raidos, ES struktūrinių fondų paramos panaudojimo ir kitoms temoms skirtuose Socialinio pranešimo skyriuose.

Nors SADM teigia koordinuojanti veiksmus šeimos politikos srityje, tačiau šeimos politikos įvardinimas socialinės politikos dalimi arba daugelį socialinės politikos sričių apimančiu reiškiniu, koordinavimą apriboja SADM veiklos sričių aprėptimi.

Vyriausybė kasmet rengia ir teikia Seimui metines veiklos atsakaitas. Jose apžvelgiamos Vyriausybės prioritetinės sritys, pateikiama informacija apie svarbiausius ministerijų nuveiktus darbus. Iki 2017 m. ministerijų darbai buvo apžvelgiami įvardinant viešosios politikos sritis, tai sudarė prielaidas tikėtis išsamios šeimos politikos formavimo ir įgyvendinimo apžvalgos. Metinėje ataskaitoje už 2011 m. jau buvo skyrius „Parama šeimai“ (atskiras nuo „Socialinė politika“), jame apžvelgiami darbai šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo, smurto artimoje aplinkoje apraiškų mažinimo, paramos nepasiturinčioms šeimoms, globojamų (rūpinamų) vaikų skaičiaus vaikų globos įstaigose mažinimo ir smurto prieš vaikus prevencijos srityse. Tačiau 2012 m. ir vėlesnėse ataskaitose šeimos politika vėl pristatoma kaip Socialinės politikos dalis, jai paskiriamas poskyris, kurio turinys atitinka SADM Socialinio pranešimo turinį, t.y. apsiriboja vienos ministerijos darbais, pvz. 2013 m. trumpai apžvelgiama integralios pagalbos (socialinės globos ir slaugos) namuose įgyvendinimo situacija, vaikų dienos centrų ir specializuotos pagalbos centrų veikla, vaikų globos (rūpybos) skatinimas, informacija apie suteiktą pagalbą krizinėse situacijose esantiems tėvams ir apie Vaikų išlaikymo fondo išmokas.

2017 m. tarp Vyriausybės prioritetų buvo šeimai palankios aplinkos kūrimas, tačiau jis suprantamas labai siaurai – pinigine parama, paslaugos krizėje, pagalba smurto artimoje aplinkoje atveju, globa ir pan. Veiklos ataskaitoje ministerijų veiklos apžvalga pateikiama pagal ministerijas, įvardinant jų strateginių tikslų siekimo darbus. Šeimos politika net nebeminima.

Situacijos apžvalga atskleidė, kad iki šiol nėra teikiama apibendrinta informacija apie šeimų būklę ir šeimos politikos formavimo bei įgyvendinimo padėtį. Lietuvoje iki šiol vyrauja siauras šeimos politikos suvokimas, sąlygojamas jos įvardijimo socialinės politikos dalimi.

Pasiūlymas

Kadangi daugelio sričių politika turi tiesioginį poveikį šeimų gyvenimui, siūlome laikytis horizontalaus požiūrio ir į metinį pranešimą įtraukti visų sričių politikos priemonės šeimoms. Horizontalus požiūris apima kitų, akivaizdžiai nesusijusių sričių politikas, kurios tiesiogiai daro įtaką šeimos gerovei:

- susisiekimas (pvz.: šeimoms tinkamas, patogus ir prieinamas viešasis transportas bei kitos susijusios pervežimo paslaugos, išplėta tinkama dviračių bei pėsčiųjų takų infrastruktūra, pilnas ar dalinis mokesčių už paslaugas kompensavimas ir t.t.);
- būstas (tinkamos gyvenimo sąlygos šeimoms);
- aplinkosauga ir darni plėtra (ekologija, rekreacija, atskirties mažinimas, universalus dizainas prekių, paslaugų ir infrastruktūros kontekste ir t.t.);
- ekonomika bei vartojimas (šeimai palankaus ekonominio konteksto kūrimas per darbo rinką, mokesčius, svarbiausius vartojimo pasirinkimus, smulkaus ir vidutinio verslo plėtra);
- sveikatos apsauga (prevencija, diagnostika, gydymas, sveikatinimas);
- švietimo sistema plačiąja prasme ir kt.

Tokio plataus požiūrio laikomasi ir Šeimos stiprinimo įstatyme, kuriame numatytas Tarybos sukūrimas bei metinio pranešimo rengimas.

Šalies šeimų būklei apibūdinti šiuo metu skelbiamų statistinių duomenų nepakanka, reikalingi papildomi kriterijai, leidžiantys informaciją apie gyventojus, namų ūkius, pinigine paramą ir pan. grupuoti pagal šeimine padėtį. Siekiant išsiaiškinti šeimas siekiančio kurti jaunimo bei šeimų lūkesčius, šeimos politikos priemonių adresatų vertinimą apie taikomų priemonių poveikį, efektyvumą, gyvenimo šeimoje kokybinius aspektus, reikalingos reprezentatyvios gyventojų apklausos bei jų duomenų analizė.

Direktorė

Jolanta Ramonienė

tel. 8-699 64747, el. p. jolanta.ramoniene@seimos.org

Originalas nebus siunčiamas